

ної діяльності, забезпечує роботу всього класу, дозволяє учням розвивати пізнавальну активність, самостійне мислення та творчі здібності, тому може бути використана у навчальній діяльності, особливо на уроках географії.

Завдання подальших досліджень полягає у розробці фреймів для навчального процесу у загальногеографічному курсі географії.

**Рецензент – кандидат географічних наук,
професор О. О. Жемеров**

Література:

1. Блейк С., Пейн С., Чошанов М.А. Использование достижений нейропсихологии в педагогике США // Педагогика. - 2004. - № 5. - С. 87-94.
2. Гальперин П.Я. Основные результаты исследования по проблеме «Формирование умственных действий и понятий». - М., 1965. - 187 с.
3. Гурина Р.В., Соколова Е.Е. Фреймовое представление знаний. - М., 2007. - 237 с.
4. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. - М.: Педагогика, 1972. - 208 с.
5. Гурина Р.В. Фреймовые схемы-опоры как средство интенсификации учебного процесса // Школьные технологии. - 2004. - № 1. - С. 184-195.
6. Краткий словарь когнитивных терминов / Сост. Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. - М., 1996. - 157 с.
7. Минский М. Фреймы для представления знаний. - М., 1979. - 163 с.
8. Скрипник Т.М. Суггестопедическая технология: использование музыкальных произведений на уроках литературы. - М.: Педагогика, 1985. - 16 с.
9. Пальчевський С.С. Суггестопедagogіка: новітні освітні технології. - К.: Кондор, 2005. - 352 с.
10. Пальчевський С.С. Суггестопедична технологія на уроках географії // Географія та основи економіки в школі. - 2006. - № 4. - С. 43-47.
11. Филлмор Ч. Дж. Фреймы и семантика понимания // Новое в зарубежной лингвистике. - М.: Прогресс. 1988. - Вып.23. - 59 с.

УДК 911.3

Н.А. Серокурова

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

У статті висвітлюються проблеми досягнення умов збалансованого (сталого) розвитку України, для якої виникає питання, яким чином побудувати стратегію свого розвитку. Всебічне комплексне та узгоджене вирішення проблем соціально-економічного розвитку та охорони, збереження і збагачення навколишнього середовища є основним у сучасному навчально-виховному процесі.

Ключові слова: сталий розвиток, соціально-економічний сталий розвиток, освіта для сталого розвитку, модифікація змісту навчального предмета.

N. Serokurova

PROBLEM STUDY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AT GEOGRAPHY LESSONS

The article raises problems of balanced (sustainable) development of Ukraine when a question arises how to build strategy of its development. Comprehensive complex and concerted solution to the problems of social - economic development and protection, preservation and enriching of environment is the key problem in modern educational process.

Key words: sustainable development, social-economic sustainable development, education in sustainable development, modification of maintenance of educational object.

Н.А. Серокурова

ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

В статье освещаются проблемы достижения условий сбалансированного (устойчивого) развития Украины, для которой возникает вопрос, каким образом построить стратегию своего развития. Всестороннее комплексное и согласованное решение проблем социально-экономического развития и охраны, сбережения и обогащения окружающей среды является основным в современном учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: устойчивое развитие, социально-экономическое устойчивое развитие, образование для устойчивого развития, модификация содержания учебного предмета.

Вступ, вихідні передумови. Екологічні проблеми все більшою мірою стають одним із головних чинників гальмування економічного розвитку нашої держави [2]. Сьогодні завдяки освіті сталий розвиток перетворюється з філософської ідеї на

інструмент повсякденного життя, пов'язується з відповідальністю кожного громадянина перед собою і суспільством за наслідки своєї діяльності [4].

В останні роки вітчизняними та зарубіжними вченими в цьому напрямі проведений ряд

досліджень. Серед науковців, що займаються дослідженнями з проблеми сталого розвитку, можна відзначити М.В. Багрова, Л.О. Багрову, О.О. Бейдика, А.І. Бочковську, Ю.О. Веденіна, І.О. Горленко, А.Г. Ісаченка, І.В. Комара, О.М. Маринича, М.С. Мироненка, М.С. Нудельмана, М.М. Паламарчука, Г.О. Пархоменко, М.Д. Пістуна, В.С. Преображенського, М.Ф. Реймерса, В.П. Руденка, Л.Г. Руденка, Т.Г. Рунову, К.О. Саліщева, І.Т. Твердохлебова, О.Г. Топчієва, Г.І. Швєбса, П.Г. Шищенко.

Метою статті є висвітлення концепції сталого розвитку України та структури діяльнісно спрямованого уроку географії як основного способу навчання і виховання особистості, спроможної до забезпечення сталого розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці ХХ ст. збереження середовища проживання людини стало однією з найважливіших проблем людства. Різке зростання екологічних проблем нині властиве

печному і здоровому довкіллі [10]. Сталий соціально-економічний розвиток будь-якої країни означає таке функціонування її народногосподарського комплексу, коли одночасно забезпечуються [5]:

- задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб населення;
- раціональне й екологічнобезпечне господарювання та високоефективне використання природних ресурсів;

- підтримання сприятливих для здоров'я людини природно-екологічних умов життєдіяльності, збереження, відтворення і примноження якості довкілля та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва.

Інакше кажучи, сталий розвиток - це насамперед економічне зростання, за якого ефективно розв'язуються найважливіші проблеми життєзабезпечення суспільства без виснаження, деградації і забруднення довкілля.

Складові сталого розвитку людства: *екологічна* (збереження і поліпшення природного середовища); *економічна* (подальший гармонійний розвиток виробництва, продуктивних сил суспільства); *соціальна* (неухильне підвищення добробуту народів, вирівнювання рівнів їх життя - внутрішніх і зовнішніх, неухильне поліпшення соціальних умов та стандартів) [3]. Тільки таке розуміння сталого розвитку прийнятне для всіх народів.

До найважливіших передумов переходу України на модель сталого розвитку на національному та регіональному рівнях належать:

- ефективно та екологічнобезпечно функціонування економіки,

що дасть можливість досягти вищих показників життєвого рівня населення, цілеспрямовано розв'язувати соціальні та ресурсо-екологічні проблеми розвитку суспільства;

- раціональне використання, збереження і відтворення природних ресурсів, всебічна охорона навколишнього природного середовища - як найголовніших передумов забезпечення ресурсо-екологічної безпеки нинішнього та майбутніх поколінь, підтримання у біосфері екологічної рівноваги, а отже, чистого і здорового довкілля;

- стабілізація демографічної ситуації та кількості населення і встановлення у суспільстві принципів соціальної справедливості, тобто створення системи правових гарантій та ефективної демографічної політики для досягнення економічного, соціального й екологічного благополуччя кожної сім'ї;

- розширення масштабів міжнародного співробітництва у сфері ефективного розв'язання ресурсо-екологічних проблем і завдань сталого розвитку, підвищення його результативності та ефективності, застосування в національній економіці найновіших

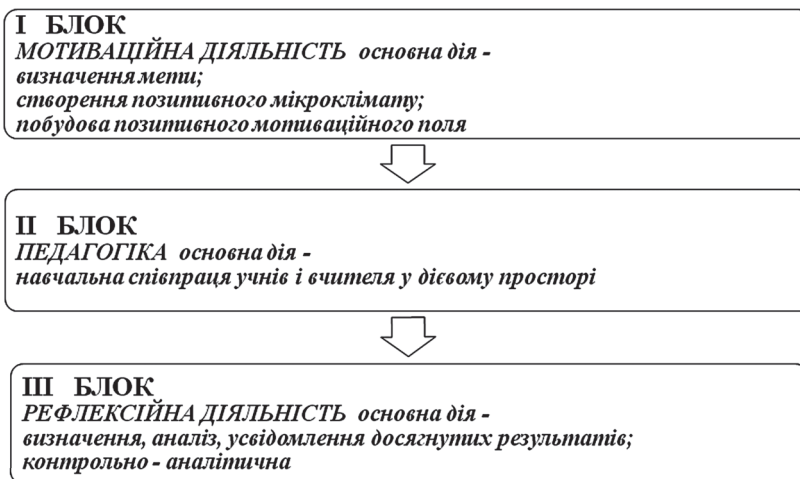

Рис. Структура діяльнісно спрямованого уроку географії

для більшості країн світу. Його обумовили нинішній рівень науково-технічного прогресу та стрімке збільшення населення на земній кулі, особливо у другій половині ХХ ст. [9]. З цих причин цілком закономірно відбувається зростання потреб усього людства, посилюється прагнення до підвищення добробуту населення усіх країн світу. А це неминуче супроводжується збільшенням використання природних ресурсів, подальшим забрудненням навколишнього середовища [8].

У контексті сказаного принципове і фундаментальне значення мала Конференція ООН з питань навколишнього середовища і розвитку, яка відбулася 1992 р. в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Саме на ній було одностайно проголошено, що основою розв'язання гострих соціально-економічних і ресурсо-екологічних проблем є перехід до моделі сталого розвитку [6].

Сталий розвиток - загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в без-

світових досягнень науково-технологічного і соціально-екологічного прогресу.

Сучасна освіта, загальними світовими параметрами якої є якість і доступність, потребує прискореного інноваційного розвитку. Однією з прогресивних тенденцій цього процесу стає освіта для сталого розвитку – ОСР. «Сталий розвиток» – соціально-економічна категорія, яка визначає розвиток, що ґрунтується на збалансованому вирішенні соціально-економічних завдань, проблем збереження сприятливого навколишнього середовища з метою задоволення потреб сучасного і наступних поколінь людства [7]. ОСР – це освіта життєзабезпечення та покращання якості життя, яка інтегрує в собі особистісно-дієвий, компетентісний підходи, продуктивні, інтерактивні технології. Тому в змістовно-цільовому та технологічному плані ОСР розглядають як синергетичну систему.

Упровадження освіти для сталого розвитку передбачає зміщення акцентів з методів, орієнтованих на передавання інформації, на активні методи опрацювання проблем і пошуку рішень, співробітництва вчителів і учнів. Застосовані форми і методи роботи не є специфічними, але з огляду на ОСР – ефективні і бажані. Активно застосовуються дискусії, роз'яснення ціннісних категорій, ситуаційне моделювання, екскурсії, рольові та імітаційні ігри. Головне правило – виховання співчуття, співпереживання, на яких ґрунтується сприйняття людини і природи як цінності, відсутність зверхнього ставлення до оточуючих. Віддається перевага експромтним іграм, сюжет яких заздалегідь учасникам не відомий, їхні реакції не підготовлені спеціально, а природно виникають на основі наявного досвіду і укріплюються або коригуються у ході гри. Ігрові, проектні, інтерактивні технології є найбільш ефективними в реалізації принципів сталого розвитку [1]. Поступово учні змінюють власні погляди і поведінку, свідомо обмежують потреби і виховують нові ресурсозберігаючі звички. Процес цей – складний і довготривалий.

Цінності, формування яких є першочерговим завданням – відповідальність і справедливість – застосовувані не лише у сфері людських взаємин, а й у взаємодії людства з природою [7]. Це потребує не

лише модифікації змісту навчального предмета, а і внесення аналогічних змін у підготовку до кожного уроку. З огляду на це змінюється і структура уроку (рис.).

Такий дієвий підхід, практична участь у вирішенні екологічних проблем на повсякденно-побутовому рівні перетворює учня на активіста життя. Практично у всіх міжнародних документах щодо екологічної освіти і освіти для сталого розвитку наголошується на ціннісному аспекті навчання; цілі освіти для гармонійного розвитку мають включати розширення знань, розвиток спеціальних навичок, інтелекту, формування життєвої позиції і цінностей.

Висновки. У процесі використання основних підходів європейського проекту ОСР на діяльнісно спрямованих уроках географії акцентується увага на такому:

- реалізації дослідницького методу навчання: разом з учнями моделювання системи «проблем – завдань – ситуацій» відносно конкретного змісту навчального матеріалу та їх розв'язання у параметрах сталого розвитку – «забезпечення якісним життям себе і своїх нащадків»;

- упровадженні суб'єкт-суб'єктних відносин «учитель – учень» на основі співпраці та створення позитивно-активного емоційного поля (висока активність учнів у поєднанні з доброзичливістю, справедливістю, високим професіоналізмом учителя-порадника, консультанта, тьютора, адукатора);

- технологізації навчально-виховного процесу (технологій рівневої диференціації та індивідуалізації, ІКТ, ігрових технологій, технологій критичного мислення, проектних технологій) на основі впровадження продуктивного, інтерактивного навчання;

- забезпеченні психолого-педагогічної підтримки учня на основі навчально-пізнавальної гри, кооперованої діяльності, спонукання до пошуку альтернативних рішень, створення ситуації успіху та взаємодопомоги;

- використанні компетентісного підходу у навчанні школярів.

Рецензент – кандидат економічних наук, професор В.І. Сідоров

Література:

1. Букатов В. Режиссура шкільного об'єднання / В. Букатов // Бібліотека «Шкільного світу» – К., 2005. – 128 с.
2. Джигирей В. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. – К.: Знання, КОО, 2002. – 203 с.
3. Дорогонцов С., Ральчук О. Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури // Вісник НАН України. – 2001. – № 10. – С. 17.
4. Концепція екологічної освіти України // Екологія і ресурси: 36. наук. праць. – К.: Сталь. – № 4. – 2002. – С. 5-25.
5. Мацкевич В. Дослідження діяльності / В. Мацкевич // Питання методології. – Лепая, 1993. – 198 с.
6. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у навколишньому природному середовищі: Спец. вид. до 5-ї Всеєвроп. конф. «Довкілля для Європи». – К., 2003. – 125 с.
7. Стратегія ЕЖ ООН для образования в интересах устойчивого развития: Материалы Совещания высокого уровня представителей министерств охраны окружающей среды и образования, Вильнюс, 2005 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.unesco.org/env/documents/2005/ser/ac.13/ser.ac.13.2005.2.r.pdf
8. Програма дій «Порядок денний на XXI століття». – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.
9. Екологічні новини від LIKAR-INFO [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.likar.info/coolhealth/?action=main&id=11>
10. Екологічний глосарій [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecosoil.web.cv.ua/ecology.htm>